

Naš Faks je: +381(0)20 85022
KLOKOT.

**INSTITUT ZA NUKLEARNE NAUKE "VINČA"- BEOGRAD
LABORATORIJA ZA HEMIJSKU DINAMIKU**

(1)

**REZULTATI ANALIZE FLAŠIRANIH
MINERALNIH VODA KLOKOT BANJE**

17.12 - 19. 12. 1997 godine

**INSTITUT ZA NUKLEARNE NAUKE "VINČA"- BEOGRAD
LABORATORIJA ZA HEMIJSKU DINAMIKU**

**REZULTATI ANALIZA MINERALNIH
VODA KLOKOT BANJE**

17.12 - 19. 12. 1997 godine

2

Naručilac: KLOKOT BANJA

Izvršilac: Institut za nuklearne nauke - "VINČA", Laboratorija za hemijsku dinamiku (060)

Rukovodilac zadatka: dr Milan Božović

Radni tim: Svetlana Čupić dipl.inž.

mr Zoja Ilić

mr Antonija Onjia

Djuro Čokeša dipl.inž.

Vinča, 23.06.1998.

Rukovodilac RJ-0602

dr Slobodan Milonjić

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"

Laboratorija za hemijsku dinamiku

SADRŽAJ

I UVOD	4
II METODOLOGIJA RADA	5
III REZULTATI ANALIZA PRIRPDNIH MINERALNIH VODA	7
IV DODATNA ISPITIVANJA PRIRODNIH MINERALNIH VODA	15
V KOMENTAR REZULTATA	16

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

I UVOD

Na osnovu Ponude br.0810/S od 08.10.98.god., Instituta za nuklearne nauke "VINČA" - Laboratorije za hemijsku dinamiku, izvršeno je uzorkovanje mineralnih voda sa lokaliteta Klokočbanje. Uzimanje uzoraka, fizičke, fizičko-hemijske, hemijske, bakteriološke, radiološke i druge analize izvršene su u periodu od 17.12 - 19.12.1997 godine, u skladu sa "Pravilnikom o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće" (Sl.list br.33/87) i dopune Pravilnika (Sl.list br. 3/91), kao i "Pravilnikom o kvalitetu prirodne mineralne vode" (Sl.list SRJ br.45/93).

Cilj analiziranja je dobijanje detaljnih podataka o kvalitetu voda, da bi se koristile kao flaširane mineralne vode.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

II METODOLOGIJA RADA

Dinamika ispitivanja voda uradjena je u skladu sa zahtevima i utvrđenom planu kako bi se na adekvatan način prezentovao kvalitet ispitivanih prirodnih mineralnih voda. Program ispitivanja i terenskih analiza realizovan je prema zadatom planu u dogovoru sa Naručiocem - J.D.P. Klokot banja. Uzorkovanje je izvršeno sa četiri mesta navedena u tabeli br.1.

Uzorke je uzimalo stručno lice. Odredjeni i Pravilnikom definisani parametri mereni su na terenu (temperatura, pH, miris, utrošak KMnO₄, kiseonik, mutnoća, boja, CO₂, tvrdoća, karbonati, bikarbonati, elektroprovodljivost, nitrati, hloridi, sulfati). Za parametre kod kojih se to zahteva po metodologiji, izvršeno je konzervisanje uzoraka u skladu sa "Pravilnikom o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće", (Službeni list SFRJ br.33/87). Svi fizički, fizičko-hemijski i hemijski parametri mereni su i određivani u Laboratoriji za hemijsku dinamiku Instituta za nuklearne nauke "Vinča".

U svim uzorcima ispitivani su parametri određeni od strane Naručioca.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Tabela II.1. Mesto i vreme uzorkovanja

Mesto uzorkovanja	Datum uzorkovanja
1 - Izvoriste "Sveti Ilija" (Dond 2)	17.12.1997
2 - Izvoriste "Veliki san" (Dond 1)	17.12.1997
3 - Izvoriste "Žitinje"	18.12.1997
4 - Izvoriste "Stari izvor"	18.12.1997

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III. REZULTATI ANALIZA PRIRODNIH MINERALNIH VODA

Rezultati merenja fizičko-hemijskih i hemijskih parametra uzorka voda dati su u tabelama III.2 i III.3.

Rezultati mikrobiološke analize vode dati su u tabeli III.4.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

sh/rty/zohet. Burimi N°1

7/10

III.1. FIZIČKE, FIZIČKO-HEMIJSKE, HEMIJSKE I RADIOLOŠKE ANALIZE

Tabela III.2. Rezultati analiza prirodnih mineralnih voda

Red. br.	Parametar	Uzorak 1	Uzorak 2
1	Temperatura vode, °C	32.0	35.0
2	Temperatura vazduha, °C	- 2.3	- 2.0
3	Boja, °Co-Pt	5	25
4	Miris	bez	na H_2S
5	Mutnoća, NTU	3.0	11.0
6	pH vrednost	5.8	6.3
7	Utrošak $KMnO_4$, mg/l	5.1	5.7
8	Ostatak isparenja na 105°C, mg/l	1385	2905
9	Elektroprovodljivost, $\mu S cm^{-1}$	1998	3782
10	Amonijačni azot, mgN/l	0.67	0.32
11	Hloridi, Cl, mg/l	75.5	205
12	Nitriti, NO_2 , mg/l	0.001	0.001
13	Nitrati, NO_3 , mg/l	0.0	0.5
14	Gvoždje, Fe, mg/l	0.44	0.22
15	Mangan, Mn, mg/l	0.016	0.021
16	Anj.deterdženti, mg/l	0.00	0.00
17	Fenoli, mg/l	0.000	0.000
18	Fluoridi, F, mg/l	1.5	1.7
19	Olovo, Pb, mg/l	0.002	0.014
20	Sulfati, SO_4 , mg/l	6.3	4.5
21	Aluminiјum, Al, mg/l	< 0.01	< 0.01

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

5/4/120/01. Surimi № 1.

9

Nastavak tabele br.III.2

Red. br.	Parametar	Uzorak 1	Uzorak 2
22	Bakar, Cu, mg/l	0.002	0.000
23	Cink, Zn, mg/l	0.09	0.01
24	Slobodni CO ₂ , mg/l	599	499
25	Fosfati-orto, P, mg/l	0.52	0.44
26	Hrom, Cr ^{VI} , mg/l	0.00	0.00
27	Hrom, Cr ^{III} , mg/l	0.00	0.00
28	Kadmijum, Cd, mg/l	0.007	0.039
29	Kalcijum, Ca, mg/l	50.2	84.1
30	Kalijum, K, mg/l	107.2	222.0
31	Zasićenost O ₂ na 293,13 K, u %	0.92	2.00
32	Magnezijum, Mg, mg/l	23.1	52.9
33	Pesticidi, µg/l	< 0.05	< 0.05
34	Silicijumdioksid, SiO ₂ , mg/l	92.9	96.3
35	Arsen, As, mg/l	0.009	0.005
36	Živa, Hg, mg/l	0.000	0.000
37	Borati, HBO ₃ , mg/l	17.7	37.1

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

5/4/120/01. Surimi № 1.

10

Nastavak tabele br.III.2

Red. br.	Parametar	Uzorak 1	Uzorak 2
38	Selen, Se, mg/l	0.003	0.008
39	Jodidi, J, mg/l	< 0.1	< 0.1
40	Cijanidi, CN ⁻ , mg/l	0.00	0.00
41	Barijum, Ba, mg/l	0.3	1.1
42	Sulfidi, H ₂ S, mg/l	0.03	0.40
43	Natrijum, Na, mg/l	325	689
44	Litijum, Li, mg/l	0.52	1.07
45	PAH, mg/l	0.000	0.000
46	THM, µg/l	0.000	0.000
47	TOC, mg/l	1.5-0.3	1.6-0.3
48	PCB, PCT, µg/l	< 0.1	< 0.1
49	Karbonati, CO ₃ ²⁻ , mg/l stabilizovanog uzorka	100.4	198.7
50	Bikarbonati, HCO ₃ ⁻ , mg/l stabilizovanog uzorka	1137.1	2357.1
51	Ukupna alfa-aktivnost, Bq/l	< 0.1	< 0.1
52	Ukupna beta-aktivnost, Bq/l	> 1	< 1

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Tabela III.3. Rezultati analiza prirodnih mineralnih voda

Red. br.	Parametar	Uzorak 3	Uzorak 4
1	Temperatura vode, °C	31.6	32.3
2	Temperatura vazduha, °C	2.3	10.5
3	Boja, °Co-Pt	70	150
4	Miris	na H ₂ S	bez
5	Mutnoća, NTU	7.2	190
6	pH vrednost	6.3	6.2
7	Utrošak KMnO ₄ , mg/l	7.6	6.6
8	Ostatak isparenja na 105°C, mg/l	3120	2454
9	Elektroprovodljivost, μS cm ⁻¹	4014	3278
10	Amonijačni azot, mgN/l	1.24	0.64
11	Hloridi, Cl, mg/l	185	170
12	Nitriti, NO ₂ , mg/l	0.001	0.001
13	Nitrati, NO ₃ , mg/l	1.0	0.0
14	Gvoždje, Fe, mg/l	0.07	0.36
15	Mangan, Mn, mg/l	0.022	0.030
16	Anj.deterdženti, mg/l	0.00	0.00
17	Penoli, mg/l	0.000	0.000
18	Fluoridi, F, mg/l	2.1	3.5
19	Olovo, Pb, mg/l	0.024	0.011
20	Sulfati, SO ₄ , mg/l	7.6	7.3
21	Aluminijum, Al, mg/l	< 0.01	< 0.01

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.3

Red. br.	Parametar	Uzorak 3	Uzorak 4
22	Bakar, Cu, mg/l	0.000	0.000
23	Cink, Zn, mg/l	0.08	0.01
24	Slobodni CO ₂ , mg/l	539	400
25	Fosfati, PO ₄ , mg/l	0.22	0.02
26	Hrom, Cr ^{VI} , mg/l	0.00	0.00
27	Hrom, Cr ^{III} , mg/l	0.00	0.00
28	Kadmijum, Cd, mg/l	0.002	0.030
29	Kalcijum, Ca, mg/l	171.0	71.9
30	Kalijum, K, mg/l	182.4	184.0
31	Zasićenost kiseonikom na 293,13 K, u %	1.66	1.37
32	Magnezijum, Mg, mg/l	86.0	40.3
33	Pesticidi, µg/l	< 0.05	< 0.05
34	Silicijumdioksid, SiO ₂ , mg/l	41.7	92.4
35	Arsen, As, mg/l	0.009	0.005
36	Živa, Hg, mg/l	0.000	0.000
37	Borati, HBO ₃ , mg/l	35.4	34.1

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.3

Red. br.	Parametar	Uzorak 3	Uzorak 4
38	Selen, Se, mg/l	0.004	0.000
39	Jodidi, J-, mg/l	< 0.1	< 0.1
40	Cijanidi, CN-, mg/l	0.00	0.00
41	Barijum, Ba, mg/l	2.4	1.0
42	Sulfidi, H ₂ S, mg/l	0.51	0.03
43	Natrijum, Na, mg/l	649	561
44	Litijum, Li, mg/l	1.15	0.87
45	PAH, mg/l	0.000	0.000
46	THM, µg/l	0.000	0.000
47	TOC, mg/l	1.4 ± 0.3	1.6 ± 0.3
48	PCB, PCT, µg/l	< 0.1	< 0.1
49	Karbonati, CO ₃ ²⁻ , mg/l stabilizovanog uzorka	187.2	102.4
50	Bikarbonati, HCO ₃ ⁻ , mg/l stabilizovanog uzorka	2615.2	1620.2
51	Ukupna alfa-aktivnost, Bq/l	< 0.1	< 0.1
52	Ukupna beta-aktivnost, Bq/l	> 1	> 1

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.2. MIKROBIOLOŠKA ANALIZA

Tabela III.4. Rezultati mikrobioloških analiza prirodnih mineralnih voda

Br.uzorka	Parametar	Jed.mere	Rezultat
1	MPN*	br/100ml	16
	Ukupan broj**	br/ml	21
	Determinacija		<i>Klebsiella sp.</i>
2	MPN*	br/100ml	0
	Ukupan broj**	br/ml	0
	Determinacija		Uzorak je sterilan
3	MPN*	br/100ml	0
	Ukupan broj**	br/ml	0
	Determinacija		Uzorak je sterilan
4	MPN*	br/100ml	0
	Ukupan broj**	br/ml	2
	Determinacija		<i>Cytrobacter sp.</i>

* index najverovatnijeg broja koliformnih bacila u 100 ml vode po Swaroopu

** ukupan broj aerobnih mezofilnih bakterija u 1 ml vode

III.3 BIOLOŠKA ANALIZA

U svim ispitivanim uzorcima (4) nije konstatovano prisustvo:

- gljivica
- plesni
- protozoa
- algi i
- virusa

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"

Laboratorija za hemijsku dinamiku

IV. DODATNA ISPITIVANJA PRIRODNIH MINERALNIH VODA

Tabela IV.5. Rezultati ispitivanja nestabilnih parametara

Parametr	Vreme analize	1	2	3	4
pH	u momentu uzorkova.	6.6	7.0	6.9	6.3
	stabilizovan uzorak	5.8	6.3	6.3	6.2
Suvi ostatak na 105°C, mg/l	u momentu uzorkova.	1411	2826	3116	563
	stabilizovan uzorak	1385	2905	3180	2454
Karbonati, CO_3^{2-} , mg/l	u momentu uzorkova.	0.0	0.0	0.0	0.0
	stabilizovan uzorak	100.4	198.7	187.2	102.4
Bikarbonati HCO_3^- , mg/l	u momentu uzorkova.	1562	3050	3404	732
	stabilizovan uzorak	1137.1	2357.1	2615.7	1620.2

Usled hidrohemijских reakcija kvalitativno-kvantitativna slika prirodnih mineralnih voda se znatno menja zbog promene geohidrohemijskog i gasnog režima voda. Kako se za balneološke terapije i kod konzumiranja slanih mineralnih voda prevashodno koristi hidroheminski stabilan sadržaj, prezentovani su nestabilni parametri u svežem uzorku u momentu uzorkovanja i u stabilizovanom uzorku nakon određenog vremena stabilizacije. Svakako hidrohemiske reakcije znatno utiču na ukupnu sliku kvaliteta voda i iz tog razloga dat je uporedni prikaz rezultata.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorijska za hemijsku dinamiku

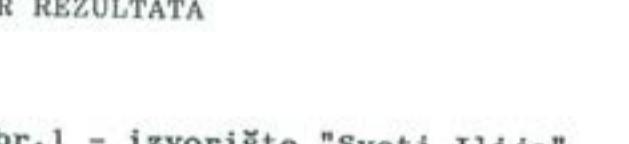

V. KOMENTAR REZULTATA

1. Uzorak br.1 - izvorište "Sveti Ilija"

Prirodna mineralna voda izvorišta "Sveti Ilija" sa stabilnom temperaturom od 32°C spada u kategoriju homeotermnih mineralnih voda. Na osnovu mineralnog sadržaja voda ovog izvorišta svrstava se u kategoriju kalijum, natrijum, kalcijum hidrokarbonatnim vodama, a po sadržaju gasom pripada ugljeno kiselim mineralnim vodama.

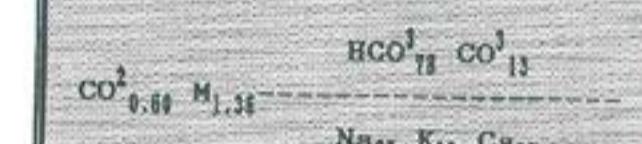
Formula Kurlova

2. Uzorak br.2 - izvorište "Veliki san"

Na osnovu temperature od 35°C mineralna voda izvorišta "Veliki san" spada u kategoriju homeoternih mineralnih voda, a po gasnom sadržaju pripada ugljeno kiselim vodama. Sadržaj važnijih minerala ovu mineralnu vodu svrstava u kategoriju kalijum, natrijum, kalcijum hidrokarbonatnih voda.

Formula Kurlova

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorijska za hemijsku dinamiku

3. Uzorak br.3 - izvorište "Žitinje"

Prirodna mineralna voda izvorišta "Žitinje" ima temperaturu 31.6°C . Prema mineralnom i gasnom sadržaju mineralna voda ovog izvorišta spada u kategoriju kalijum, natrijum, kalcijum hidrokarbonatnih ugljeno kiselih prirodnih homeotermnih mineralnih voda. Za mineralnu vodu ovog izvorišta karakterističan je i sadržaj nekih fiziološki važnih funkcionalnih mikroelemenata - magnezijuma, litijuma, barijuma i fluorida.

Formula Kurlova

$\text{HCO}_3^{2-} 15$	$\text{CO}_3^{2-} 11$	$\text{Cl}^{-} 10$
$\text{CO}_3^{2-} 0.54$	$\text{Mg}_{1.11}$	
	$\text{Na}_{5.8}$	$\text{Ca}_{1.8}$

4. Uzorak br.4 - izvorište "Stari izvor"

Iзвориште "Stari izvor" је у претходном периоду у континуитету експлоатисано за потребе фабрике за пунjenje стоне природне минералне воде "Klokot". Температура воде је 32.3°C . По садрžaju важнијих елемената минерална вода овог извorišta сврстава се у категорију натријум, калијум, калцијум хидрооксидната угљено киселих флуоридних природних homeotermnih минералних вода. Значајан је садрžaj магнезијума, литijuma, барijuma и prisutnih fluorida.

Formula Kurlova

$\text{HCO}_3^{2-} 15$	$\text{Cl}^{-} 14$	$\text{CO}_3^{2-} 10$
$\text{CO}_3^{2-} 0.49$	$\text{Mg}_{1.65}$	
	$\text{Na}_{5.1}$	$\text{K}_{1.1}$

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Analiza rezultata izvršena je na osnovu "Pravilnika o kvalitetu prirodne mineralne vode" (Sl.list SFRJ br.45/93) za one parametre koje definiše ovaj Pravilnik, a ostali parametri analizirani su na osnovu "Pravilnika o higijenskoj ispravnosti vode za piće" (Sl.list SFRJ br.33/87) i dopune Pravilnika (Sl.list SFRJ br.3/91).

Prema balneološkoj analizi природна минерална вода, сва четри узорка, може се користити као помоћно терапијско средство у терапији купањем на разлиčите начине (у базену, pojedinačним кадама) код:

- Hroničnih reumatskih stanja izvan faza akutne egzacerbacije, zglobnog i vanzglobnog reumatizma.
- Behterevljeve bolesti,
- Stanjima rehabilitacije posle хируршких intervencija на локомоторном систему,
- Rehabilitaciji traumatskih i sportskih povreda локомоторног aparata,
- Pripremnih fazama sportskih aktivnosti, posebno u fazama neophodnog брзег опоравка posle fizičkih napora sportista i
- Rehabilitacije posle хируршких intervencija u ginekologiji i konzervativnoj terapiji niza funkcionalnih oboljenja ili stanja nastalih posle запалјених процеса код genitalno-urinarnog sistema жене.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Izvršilac: Institut za
za hemijsku

Figure 1. The relationship between the number of species and the area of forest cover in each state.

Radni tim: Svetlana Čupić d.

Djuro Čokeša

— 1 —

Digitized by srujanika@gmail.com

10.000-15.000 €

II METO

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

I UVOD

Na osnovu Ponude br.0810/S od 08.10.98.god., Institut za nuklearne nauke "VINČA" - Laboratorija za hemijsku dinamiku, izvršila je uzorkovanje i analiziranje mineralne vode sa izvorišta "Sveti Ilija" i "Veliki san" i flaširane mineralne vode sa ovih izvorišta.

Uzimanje uzoraka, fizičke, fizičko-hemijske, hemijske, bakteriološke, radiološke i druge analize izvršene su u periodu od 17.12 - 19.12.1997 godine, a u skladu sa "Pravilnikom o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće" (Sl.list br.33/87) i dopune Pravilnika (Sl.list br. 3/91), kao i "Pravilnikom o kvalitetu prirodne mineralne vode" (Sl.list SRJ br.45/93).

Cilj analiziranja je dobijanje detaljnih podataka o kvalitetu mineralnih voda na izvorištu, odnosno kvalitetu flaširanih mineralnih voda iz procesa proizvodnje i efikasnosti posteđećeg tehnološkog procesa obrade i flaširanja.

 Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

II. METODOLOGIJA RADA

Dinamika ispitivanja voda uradjena je prema programu i planu ispitivanja u dogovoru sa Naručiocem - "Klokot banja". Uzorkovanje prirodnih mineralnih voda izvršeno je na izvorištu "Sveti Ilija" i "Veliki san".

Uzorci flaširanih mineralnih voda uzimani su svakog sata od početka proizvodnje do kraja proizvodnje tokom celodnevnog dvosmennog rada.

U prvoj smeni vršeno je flaširanje mineralne vode sa izvorišta "Sveti Ilija", a u drugoj smeni sa izvorišta "Veliki san". Pre promene eksploatacionog izvorišta izvršeno je detaljno pranje dovodnih linija, linija tehnološkog procesa odvoda i filtracije, kako bi se dobili kvalitetniji rezultati za potrebe budućeg unapredjenja tehnologije i tržišne ponude.

Od uzoraka uzetih u toku rada prve smene formiran je jedan kompozitni uzorak, a od uzoraka uzetih u toku rada druge smene formiran je drugi kompozitni uzorak.

Uzorke je uzimalo stručno lice, a analize su izvršene nakon 72^h od vremena flaširanja, adekvatno praktičnim uslovima stavljanja u promet flaširanih mineralnih voda, kada najverovatnije dolaze do konzumenata.

 Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Svi fizički, fizičko-hemijski i hemijski parametri mereni su i određivani u Laboratoriji za hemijsku dinamiku Instituta za nuklearne nauke "Vinča".

U svim uzorcima ispitivani su parametri određeni od strane Naručioca.

Dobijene vrednosti uporedjene su sa maksimalno dozvoljenim koncentracijama (MDK) supstanci u vodi prema "Pravilnikom o kvalitetu prirodne mineralne vode" (Sl.list SRJ br.45/93) i "Pravilniku o higijenskij ispravnosti vode za piće" (Sl.list br.33/87), kao i dopune Pravilnika (Sl.list SFRJ br.3/91).

Za neke od ispitivanih parametara Pravilnikom nisu definisane MDK vrednosti, tako da ovi parametri nisu ni diskutovani.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III REZULTATI UPOREDNIH ANALIZA SIROVIH I FLAŠIRANIH MINERALNIH VODA

Rezultati merenja fizičkih, fizičko-hemijskih, hemijskih i radioloških parametara uzorka voda prikazani su tabelama III.1. i III.3.

Rezultati mikrobiološke analize voda dati su u tabelama III.2. i III.4.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

2a. upravljenje

Fot. mineralne vode - Klokot voda.

III.1. REZULTATI UPOREDNIH ANALIZA SA IZVORIŠTA "SVETI ILIJA"

Tabela III.1. Rezultati uporednih fizičkih, fizičko-hemijskih, hemijskih i radioloških analiza sirove i flaširane mineralne vode sa izvorišta "Sveti Ilija"

Red br.	Parametar	Uzorak 1	Uzorak I	MDK flaš.	MDK mineral.
1	Temperatura vode, °C	32.0	-	-	-
2	Temperatura vazduha, °C	- 2.3	-	-	-
3	Boja, °Co-Pt	5	0.0	10	n.d.
4	Miris	bez	bez	bez	n.d.
5	Mutnoća, NTU	3.0	0.2	do 0.6	n.d.
6	pH vrednost	5.8	6.0	6.8 - 8.5	n.d.
7	Utrošak KMnO ₄ , mgO ₂ /l	5.1	1.9	do 5	3
8	Ostatak isparenja na 105°C, mg/l	1385	1382	do 500	n.d.
9	Elektroprovodljivost, μS/cm ⁻¹	1998	1984	do 300	n.d.
10	Amonijač. azot, N, mg/l	0.67	0.01	0.01	n.d.
11	Hleridi, Cl, mg/l	75.5	74.5	25.0	n.d.
12	Nitriti, NO ₂ , mg/l	0.001	0.001	bez	0.005
13	Nitrati, NO ₃ , mg/l	0.0	0.5	5.0*	45
14	Gvoždje, Fe, mg/l	0.44	0.47	0.05	n.d.
15	Mangan, Mn, mg/l	0.018	0.024	0.02	2
16	Anj.deterdženti, mg/l	0.00	0.00	bez	n.d.
17	Fenoli, mg/l	0.000	0.000	bez	n.d.
18	Fluoridi, F, mg/l	1.5	1.4	1.0	n.d.
19	Olovo, Pb, mg/l	0.002	0.006	0.05	0.001
20	Sulfati, SO ₄ , mg/l	6.3	6.6	25.0	240
21	Aluminijum, Al, mg/l	< 0.01	< 0.01	0.05	n.d.

* kao N

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorijska hemijska dinamika

9

Nastavak tabele br.III.1.

Red br.	Parametar	Uzorak 1	Uzorak I	MDK flašir.	MDK mineral
22	Bakar, Cu, mg/l	0.002	0.001	0.1	1
23	Cink, Zn, mg/l	0.09	0.02	0.1	5
24	Slobodni CO ₂ , mg/l	599	2457	n.d.	n.d.
25	fosfati-orto, P, mg/l	0.52	0.22	0.03	n.d.
26	Hrom, Cr ^{VI} , mg/l	0.00	0.00	0.10	n.d.
27	Hrom, Cr ^{VI} , mg/l	0.00	0.00	0.05	0.05
28	Kadmijum, Cd, mg/l	0.007	0.007	0.005	0.01
29	Kalcijum, Ca, mg/l	50.2	50.8	100.0	n.d.
30	Kalijum, K, mg/l	107.2	99.6	10.0	n.d.
31	Zasićenost kiseonikom na 293,13 K, u %	0.92	*	85	n.d.
32	Magnezijum, Mg, mg/l	23.1	24.0	30.0	n.d.
33	Pesticidi, µg/l	< 0.05	< 0.05	-	n.d.
34	Silicijumdioksid SiO ₂ , mg/l	92.9	89.4	-	n.d.
35	Arsen, As, mg/l	0.009	0.000	0.05	0.05
36	Živa, Hg, mg/l	0.000	0.000	0.001	0.001
37	Borati, HBO ₃ , mg/l	17.7	17.7	1.0**	30

* flaširana voda

** kao B

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorijska hemijska dinamika

Nastavak tabele br.III.1.

Red br.	Parametar	Uzorak I	Uzorak I	MDK flaši.	MDK miner
38	Selen, Se, mg/l	0.003	0.001	0.01	0.01
39	Jodidi, J, mg/l	< 0.1	< 0.1	n.d.	n.d.
40	Cijanidi, CN ⁻ , mg/l	0.00	0.00	bez	0.01
41	Barijum, Ba, mg/l	0.3	0.3	0.1	n.d.
42	Sulfidi, H ₂ S, mg/l	0.03	0.01	bez	0.05
43	Natrijum, Na, mg/l	325	311	20.0	n.d.
44	Litijum, Li, mg/l	0.52	0.49	n.d.	n.d.
45	PAH, mg/l	0.000	0.000	bez	n.d.
46	THM, µg/l	0.000	0.000	bez	n.d.
47	TOC, mg/l	1.5-0.3	1.5-0.3	-	n.d.
48	PCB, PCT, µg/l	< 0.1	< 0.1	bez	n.d.
49	Karbonati, CO ₃ ²⁻ , mg/l	0.0	98.1	n.d.	n.d.
50	Bikarbonati, HCO ₃ ⁻ , mg/l	1562	1137.1	n.d.	n.d.
51	Ukupna alfa- aktivnost, Bq/l	< 0.1	< 0.1	0.11	n.d.
52	Ukupna beta- aktivnost, Bq/l	> 1	> 1	1.0	0.050 ***

*** - izuzev ⁴⁰K i ³H

n.d.- pravilnikom nije definisano

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.2. MIKROB

TI ILIJA"

Tabela br.III.2

e analize sirove
prišta

Parametar	Jed.mere	Uzorak I	Uzorak I
MPN *	br/100 ml	16	0
Ukupan broj **	br/1 ml	21	0
Determinacija		Klebsiella sp.	0
		Leptothrix ochracea	Leptothrix ochracea

Kvantitativno je odredjeno prisustvo feruginoza-gvoždjevitih bakterija, što je sasvim normalno za ovakav tip mineralnih voda sa visokim sadržajem jona gvoždja.

Determinisana je vrsta Leptothrix ochracea.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"

Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.1. REZULTATI UPOREDNIH ANALIZA SA IZVORIŠTA "VELIKI SAN"

Tabela III.3. Rezultati uporednih fizičkih, fizičko-hemijskih, hemijskih i radioloških analiza sirove i flaširane mineralne vode sa izvorišta "Veliki san"

Red br.	Parametar	Uzorak 2	Uzorak II	MDK flaš.	MDK mineral.
1	Temperatura vode, °C	35.0	-	-	-
2	Temperatura vazduha, °C	~ 2.0	-	-	-
3	Boja, °Co-Pt	25	0	10	n.d.
4	Miris	na H ₂ S	bez	bez	n.d.
5	Mutnoća, NTU	11.0	0.7	do 0.6	n.d.
6	pH vrednost	6.3	6.1	6.8 - 8.5	n.d.
7	Utrošak KMnO ₄ , mgO ₂ /l	5.7	1.1	do 5	3
8	Ostatak isparenja na 105°C, mg/l	2905	2853	do 500	n.d.
9	Elektroprovodljivost, μScm^{-1}	3782	3675	do 300	n.d.
10	Amonijač.azot, N, mg/l	0.32	0.01	0.01	n.d.
11	Hloridi, Cl, mg/l	205	220	25.0	n.d.
12	Nitriti, NO ₂ , mg/l	0.001	0.001	bez	0.005
13	Nitrati, NO ₃ , mg/l	0.5	0.0	5.0*	45
14	Gvoždje, Fe, mg/l	0.22	0.29	0.05	n.d.
15	Mangan, Mn, mg/l	0.021	0.003	0.02	2
16	Anj.deterdženti, mg/l	0.00	0.00	bez	n.d.
17	Fenoli, mg/l	0.000	0.000	bez	n.d.
18	Fluoridi, F, mg/l	1.7	1.7	1.0	n.d.
19	Olovo, Pb, mg/l	0.014	0.021	0.05	0.001
20	Sulfati, SO ₄ , mg/l	4.5	3.5	25.0	240
21	Aluminijum, Al, mg/l	< 0.01	< 0.01	0.05	n.d.

* kao N

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.3

Red br.	Parametar	Uzorak 2	Uzorak II	MDK flašir.	MDK mineral
22	Bakar, Cu, mg/l	0.000	0.000	0.1	1
23	Cink, Zn, mg/l	0.01	0.01	0.1	5
24	Slobodni CO ₂ , mg/l	499	2297	n.d.	n.d.
25	Posfati-orto, P, mg/l	0.44	0.77	0.03	n.d.
26	Hrom, Cr ³⁺ , mg/l	0.00	0.00	0.10	n.d.
27	Hrom, Cr ⁶⁺ , mg/l	0.00	0.00	0.05	0.05
28	Kadmijum, Cd, mg/l	0.039	0.037	0.005	0.01
29	Kalcijum, Ca, mg/l	84.1	76.9	100.0	n.d.
30	Kalijum, K, mg/l	222.0	205.6	10.0	n.d.
31	Zasićenost kiseonikom na 293,13 K, u %	2.00	*	85	n.d.
32	Magnezijum, Mg, mg/l	52.9	12.7	30.0	n.d.
33	Pesticidi, µg/l	< 0.05	< 0.05	-	n.d.
34	Silicijumdioksid SiO ₂ , mg/l	96.3	91.8	-	n.d.
35	Arsen, As, mg/l	0.005	0.005	0.05	0.05
36	Živa, Hg, mg/l	0.000	0.000	0.001	0.001
37	Borati, HBO ₃ , mg/l	37.1	34.7	1.0**	30

* flaširana voda

** kao B

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.3

Red br.	Parametar	Uzorak 2	Uzorak II	MDK flaši.	MDK miner.
38	Selen, Se, mg/l	0,008	0,000	0,01	0,01
39	Jodidi, J ⁻ , mg/l	< 0,1	< 0,1	n.d.	n.d.
40	Cijanidi, CN ⁻ , mg/l	0,00	0,00	bez	0,01
41	Barijum, Ba, mg/l	1,1	0,8	0,1	n.d.
42	Sulfidi, H ₂ S, mg/l	0,40	0,05	bez	0,05
43	Natrijum, Na, mg/l	689	563	20,0	n.d.
44	Litijum, Li, mg/l	1,07	1,05	n.d.	n.d.
45	PAH, mg/l	0,000	0,000	bez	n.d.
46	THM, µg/l	0,000	0,000	bez	n.d.
47	TOC, mg/l	1,6*0,3	1,5*0,3	-	n.d.
48	PCB, PCT, µg/l	< 0,1	< 0,1	bez	n.d.
49	Karbonati, CO ₃ ²⁻ , mg/l	0,0	194,4	n.d.	n.d.
50	Bikarbonati, HCO ₃ ⁻ , mg/l	3050	2357,1	n.d.	n.d.
51	Ukupna alfa- aktivnost, Bq/l	< 0,1	< 0,1	0,11	n.d.
52	Ukupna beta- aktivnost, Bq/l	< 1	> 1	1,0	0,050 ***

*** - izuzev ⁴⁰K i ³H

n.d. - pravilnikom nije definisano

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.4. MIKROBIOLOŠKA ANALIZA IZVORIŠTA "VELIKI SAN"

Tabela br.III.4 Rezultati uporedne mikrobiološke analize sirove i flaširane mineralne vode izvorišta "Veliki san"

Parametar	Jed.mere	Uzorak 2	Uzorak II
MPN *	br/100 ml	0	0
Ukupan broj **	br/1 ml	0	0
Determinacija		Uzorak je sterilan	Leptothrix ochracea

Kvantitativno je odredjeno prisustvo feruginoz-gvoždjevitih bakterija u uzorku flaširane prirodne mineralne vode, što je posledica korišćenja istih tehnoloških linija u procesu obrade kao i pri eksploataciji mineralnih voda sa izvorišta "Sveti Ilija".

U uzorku vode br.2 - sirova voda sa izvorišta "Veliki san" prisustvo feruginoza nije konstatovano.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

IV. PREDLOG MERA

U daljem procesu unapredjivanja tehnologije punjenja mineralnih voda, treba raditi na razdvajanju tehnoloških procesa filtracije, naročito u slučaju povećanja assortimana, odnosno tipova flaširanih voda, obzirom na njihova osnovna kvalitativna svojstva, u skladu sa izveštajem balneoloških analiza izvršenim od strane Katedre za balneoklimatologiju Medicinskog fakulteta u Beogradu i preporukama datim u izveštaju.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

**INSTITUT ZA NUKLEARNE NAUKE "VINČA"- BEOGRAD
LABORATORIJA ZA HEMIJSKU DINAMIKU**

**REZULTATI ANALIZE TEHNIČKE
BUNARSKE VODE KLOKOT BANJE**

17.12 - 19. 12. 1997 godine

Naručilac: KLOKOT BANJA

Izvršilac: Institut za nuklearne nauke - "VINČA", Laboratorija za hemijsku dinamiku (060)

Rukovodilac zadatka: dr Milan Božović

Radni tim: Svetlana Čupić dipl.inž.

mr Zoya Ilić

mr Antonija Onjia

Djuro Čokeša dipl.inž.

Vinča, 23.06.1998.

Rukovodilac RJ 0602

dr Slobodan Milonjlić

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

I UVOD	4
II METODOLOGIJA RADA	5
III REZULTATI ANALIZA TEHNIČKE BUNARSKE VODE	6
IV KOMENTAR REZULTATA	11

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

I UVOD

Na osnovu Ponude br.0810/S od 08.10.98.god., Instituta za nuklearne nauke "VINČA" - Laboratorije za hemijsku dinamiku, izvršeno je uzorkovanje bunarske vode sa lokaliteta Klokot banje. Bunar služi za vodosnabdevanje sela Klokot, stacionara i banjskog lečilišta kao i za snabdevanje fabrike mineralne vode "Klokot" tehničkom vodom. Bunar je lociran na udaljenosti od 150m od stacionara, 50m od otvorenog bazenskog prostora i oko 200m od leve obale Binjačke Morave. U neposrednoj blizini bunara nalaze se naslage fino granulisanog blata-peloida.

Bunar je zaštićen adekvatnim gradjevinskim objektom u kome je instalisan sistem za dezinfekciju vode. Dezinfekcija se vrši povremenim unošenjem žavelove vode.

Uzimanje uzoraka, fizičke, fizičko-hemijske, hemijske, bakteriološke, radiološke i druge analize izvršene su u periodu od 17.12 - 19.12.1997 godine, a u skladu sa "Pravilnikom o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće" (Sl.list br.33/87) i dopune Pravilnika (Sl.list br. 3/91).

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

II METODOLOGIJA RADA

Dinamika ispitivanja voda uradjena je prema utvrđenom planu programa, datom od strane Naručioca. Uzorkovanje je izvršeno sa jednog mesta datog u tabeli br II.1.

Uzorke je uzimalo stručno lice. Neki parametri su mereni na terenu (temperatura, pH, miris, utrošak KMnO₄, kiseonik, mutnoća, boja, CO₂, tvrdoća, elektroprovodljivost, nitrati, hloridi, sulfati), a za parametre za koje se to zahteva po metodologiji, vršeno je konzervisanje uzoraka u skladu sa "Pravilnikom o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće", (Službeni list SFRJ br.33/87). Svi fizički, fizičko-hemijski i hemijski parametri mereni su i određivani u Laboratoriji za hemijsku dinamiku Instituta za nuklearne nauke "Vinča".

U svim uzorcima ispitivani su parametri određeni od strane Naručioca.

Tabela II.1. Mesto i vreme uzorkovanja

Mesto uzorkovanja	Datum uzorkovanja
I - Bunarska voda	17.12.1997

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III REZULTATI ANALIZA TEHNIČKE BUNARSKE VODE

Rezultati merenja fizičkih, fizičko-hemijskih, hemijskih i radioloških parametra uzorka vode dati su u tabeli III.2.

Rezultati mikrobiološke analize vode dati su u tabeli III.3.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.1. FIZIČKE, FIZIČKO-HEMIJSKE, HEMIJSKE I RADIOLOŠKE ANALIZE

Tabela III.2. Rezultati fizičke, fizičko-hemijske, hemijske i radiološke analiza bunarske vode

Red. br.	Parametar	Uzorak bunarske vode	MDK prema pravilu br. 33/87
1	Temperatura vode, °C	13.5	
2	Temperatura vazduha, °C	3.7	-
3	Boja, °Co-Pt	20	10-20
4	Miris	bez	bez
5	Mutnoća, NTU	9.5	1.2-2.4
6	pH vrednost	6.5	6.5-9.0
7	Utrošak KMnO ₄ , mg/l	6.6	8-12
8	Ostatak isparenja na 105°C, mg/l	629	800-1000
9	Elektroprovodljivost, µS/cm ¹	1040	500-600
10	Amonijačni azot, mgN/l	0.00	0.1
11	Hloridi, Cl, mg/l	31.5	200.0
12	Nitriti, NO ₂ , mg/l	0.001	0.005
13	Nitrati, NO ₃ , mg/l	0.0	10.0
14	Gvoždje, Fe, mg/l	0.19	0.3
15	Mangan, Mn, mg/l	0.019	0.05
16	Anđ.deterdženti, mg/l	0.00	0.1
17	Fenoli, mg/l	0.000	-*
18	Fluoridi, F, mg/l	0.4	1.0
19	Olovo, Pb, mg/l	0.004	0.05
20	Sulfati, SO ₄ , mg/l	7.6	200.0
21	Aluminijum, Al, mg/l	< 0.01	0.2

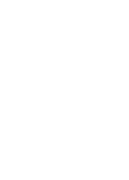

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.2

Red. br.	Parametar	Uzorak bunarske vode	MDK Prema Pravil. br.33/87
22	Bakar, Cu, mg/l	0.000	0.1
23	Cink, Zn, mg/l	0.02	5.0
24	Slobodni CO ₂ , mg/l	100	-
25	Fosfati-orto, P, mg/l	0.04	0.15
26	Hrom, Cr ^{VI} , mg/l	0.00	0.10
27	Hrom, Cr ^{III} , mg/l	0.00	0.05
28	Kadmijum, Cd, mg/l	0.004	0.005
29	Kalcijum, Ca, mg/l	114.0	200.0
30	Kalijum, K, mg/l	14.5	12.0
31	Zasićenost O ₂ na 293,13 K, u %	1.10	85
32	Magnezijum, Mg, mg/l	32.6	50.0
33	Pesticidi, µg/l	< 0.05	-
34	Silicijumdioksid, SiO ₂ , mg/l	25.0	20.0
35	Arsen, As, mg/l	0.000	0.05
36	Živa, Hg, mg/l	0.000	0.001
37	Borati, HBO ₃ , mg/l	5.0	1.0

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"

Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.2

Red. br.	Parametar	Uzorak bunarske vode	MDK Prema Pravil. br.33/87
38	Selen, Se, mg/l	0.004	0.01
39	Jodidi, J ⁻ , mg/l	< 0.1	-
40	Cijanidi, CN ⁻ , mg/l	0.00	0.05
41	Barijum, Ba, mg/l	0.2	1.0
42	Sulfidi, H ₂ S, mg/l	0.00	-
43	Natrijum, Na, mg/l	54.9	150.0
44	Litijum, Li, mg/l	0.07	-
45	PAH, mg/l	0.000	0.0002
46	THM, µg/l	0.000	0.100
47	TOC, mg/l	1.4-0.3	-
48	PCB, PCT, µg/l	< 0.1	0.001
49	Karbonati, CO ₃ ²⁻ , mg/l	12.3	-
50	Bikarbonati, HCO ₃ ⁻ , mg/l	424.6	-
51	Ukupna alfa-aktivnost, Bq/l	< 0.1	0.11
52	Ukupna beta-aktivnost, Bq/l	< 1	1.0

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"

Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.2. MIKROBIOLOŠKA ANALIZA

Tabela III.3. Rezultati mikrobiološke analize bunarske voda

Br.uzorka	Parametar	Jed.mere	Rezultat
Bunarska voda	MPN*	br/100ml	3
	Ukupan broj	br/ml	3
	Determinacija		Cytrobacter sp.

* index najverovatnijeg broja koliformnih bacila u 100 ml vode po Swaroopu

** ukupan broj aerobnih mezofilnih bakterija u 1 ml vode

III.3. BIOLOŠKA ANALIZA

U ispitivanom uzorku bunarske vode nije konstatovano prisustvo:

- gljivica
- plesni
- protozoa i
- algi.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

IV. KOMENTAR REZULTAT

Bunarska voda je blago kisele reakcije, pH - 6.5, što je na granici MDK vrednosti prema "Pravilniku o higijenskoj ispravnosti vode za piće" (Sl.list SFTJ br.33/87) i dopune Pravilnika (Sl.list SFRJ br.3/91). Evidentan je uticaj prirodnih mineralnih ugljeno kiselih voda iz dubljih zemljičnih slojeva na kvalitet vode prve izdani u čijoj zoni se nalazi bunar. To svakako utiče na povišenu elektroprovodljivost ($1040 \mu\text{S}\text{cm}^{-1}$), kao i na sadržaj kalijuma (14.5 mg/l), silicijumdioksida (25.0 mg/l) i borata (5.0 mg/l). Svi ostali analizirani parametri nalaze se u granicama MDK vrednosti (napred navedenog Pravilnika), čak i ispod granice detekcije instrumentalne tehnike.

Bez obzira na promene u sadržaju navedenih parametara, voda ovog bunara može se koristi za piće.

Delimičnim i ne tako skupim tehnološkim procesom obrade, voda ovog bunara, može se po pitanju svih parametara dovesti u granice MDK vrednosti vode za piće prema Pravilniku.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"

Laboratorija za hemijsku dinamiku

**INSTITUT ZA NUKLEARNE NAUKE "VINČA"- BEOGRAD
LABORATORIJA ZA HEMIJSKU DINAMIKU**

**REZULTATI UPOREDNIH ANALIZA
SIROVIH I FLAŠIRANIH MINERALNIH
VODA KLOKOT BANJE**

17.12 - 19. 12. 1997 godine

2

Naručilac: KLOKOT BANJA

Izvršilac: Institut za nuklearne nauke - "VINČA", Laboratorija za hemijsku dinamiku (060)

Rukovodilac zadatka: dr Milan Božović

Radni tim: Svetlana Čupić dipl.inž.

mr Zoya Ilić

mr Antonija Onjia

Djuro Čokeša dipl.inž.

Vinča, 23.06.1998.

Rukovodilac RJ 0602

dr Slobodan Milonjić

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

SADRŽAJ

I UVOD	4
II METODOLOGIJA RADA	5
III REZULTATI ANALIZA FLAŠIRANIH VODA	7
IV KOMENTAR REZULTATA	12

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

I UVOD

Na osnovu Ponude br.0810/S od 08.10.98.god., Institut za nuklearne nauke "VINČA" - Laboratorija za hemijsku dinamiku, izvršila je uzorkovanje i analiziranje flaširane mineralne vode iz fabrike za proizvodnju mineralne vode "Klokot".

Uzimanje uzoraka, fizičke, fizičko-hemijske, hemijske, bakteriološke, radiološke i druge analize izvršene su u skladu sa "Pravilnikom o kvalitetu prirodne mineralne vode" (Sl.list SFRJ br.45/93) kao i "Pravilnikom o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće" (Sl.list br.33/87) i dopune Pravilnika (Sl.list br. 3/91).

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

II METODOLOGIJA RADA

Uzorci flaširanih mineralnih voda uzimani su svakog sata od početka proizvodnje do kraja proizvodnje tokom celodnevnog dvosmennskog rada.

Od uzoraka uzetih u toku rada prve smene formiran je jedan kompozitni uzorak, a od uzoraka uzetih u toku rada druge smene formiran je drugi kompozitni uzorak.

Uzorke je uzimalo stručno lice, a analize su izvršene nakon 72^h od vremena flaširanja, adekvatno praktičnim uslovima stavljanja u promet flaširanih mineralnih voda, kada najverovatnije dolaze do konzumenata.

Svi fizički, fizičko-hemijski i hemijski parametri mereni su i određivani u Laboratoriji za hemijsku dinamiku Instituta za nuklearne nauke "Vinča".

U svim uzorcima ispitivani su parametri određeni od strane Naručioca.

Dobijene vrednosti uporedjene su sa maksimalno dozvoljenim koncentracijama (MDK) supstanci u vodi prema "Pravilnikom o kvalitetu prirodne mineralne vode" (Sl.list SRJ br.45/93) i "Pravilniku o higijenskoj ispravnosti vode za piće" (Sl.list br.33/87).

Za neke od ispitivanih parametara Pravilnikom nisu definisane MDK vrednosti, tako da ovi parametri nisu ni diskutovani.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Tabela II.1. Mesto i vreme uzorkovanja

Mesto uzorkovanja	Datum uzorkovanja
1 - Kompozitni uzorak flaširane mineralne vode sa izvorišta "Sveti Ilija"	I smena 18.12.1997
2 - Kompozitni uzorak flaširane mineralne vode sa izvorišta "Veliki san"	II smena 18.12.1997

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III. REZULTATI ANALIZA FLAŠIRANIH VODA

Rezultati merenja fizičkih, fizičko-hemijskih, hemijskih i radioloških parametara flaširane vode sa izvorišta "Sveti Ilija" i "Veliki san" dati su u tabeli III.2.

Rezultati mikrobiološke i biološke analize vode dati su u poglavlju III.2. i III.3.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.1. FIZIČKE, FIZIČKO-HEMIJSKE, HEMIJSKE I RADILOŠKE ANALIZE

Tabela III.2. Rezultati fizičkih, fizičko-hemijskih, hemijskih i radioloških analiza flaširanih mineralnih voda

Red br.	Parametar	Uzorak I	Uzorak II	MDK flaš.	MDK miner.
1	Temperatura vode, °C	-	-	-	-
2	Temperatura vazduha, °C	-	-	-	-
3	Boja, °Co-Pt	0.0	0	10	n.d.
4	Miris	bez	bez	bez	n.d.
5	Mutnoća, NTU	0.2	0.7	do 0.6	n.d.
6	pH vrednost	6.0	6.1	6.8 - 8.5	n.d.
7	Utrošak KMnO ₄ , mgO ₂ /l	1.9	1.1	do 5	3
8	Ostatak isparenja na 105°C, mg/l	1382	2853	do 500	n.d.
9	Elektroprovodljivost, pScm ⁻¹	1984	3675	do 300	n.d.
10	Amonijačni azot, N, mg/l	0.01	0.01	0.01	n.d.
11	Hloridi, Cl, mg/l	74.5	220	25.0	n.d.
12	Nitriti, NO ₂ , mg/l	0.001	0.001	bez	0.005
13	Nitrati, NO ₃ , mg/l	0.5	0.0	5.0*	45
14	Gvoždje, Fe, mg/l	0.47	0.29	0.05	n.d.
15	Mangan, Mn, mg/l	0.024	0.003	0.02	2
16	Anđ.deterđenti, mg/l	0.00	0.00	bez	n.d.
17	Fenoli, mg/l	0.000	0.000	bez	n.d.
18	Fluoridi, F, mg/l	1.4	1.7	1.0	n.d.
19	Olovo, Pb, mg/l	0.006	0.021	0.05	0.001
20	Sulfati, SO ₄ , mg/l	6.6	3.5	25.0	240
21	Aluminijum, Al, mg/l	< 0.01	< 0.01	0.05	n.d.

* kao N

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"

Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.2.

Red br.	Parametar	Uzorak I	Uzorak II	MDK flašir.	MDK mineral
22	Bakar, Cu, mg/l	0.001	0.000	0.1	1
23	Cink, Zn, mg/l	0.02	0.01	0.1	5
24	Slobodni CO ₂ , mg/l	2457	2297	n.d.	n.d.
25	Fosfati-orto, P, mg/l	0.22	0.77	0.03	n.d.
26	Hrom, Cr ^{VI} , mg/l	0.00	0.00	0.10	n.d.
27	Hrom, Cr ^{III} , mg/l	0.00	0.00	0.05	0.05
28	Kadmijum, Cd, mg/l	0.007	0.037	0.005	0.01
29	Kalcijum, Ca, mg/l	50.8	76.9	100.0	n.d.
30	Kalijum, K, mg/l	99.6	205.6	10.0	n.d.
31	Zasićenost kiseonikom na 293,13 K, u %	*	*	85	n.d.
32	Magnezijum, Mg, mg/l	24.0	12.7	30.0	n.d.
33	Pesticidi, µg/l	< 0.05	< 0.05	-	n.d.
34	Silicijumdioksid SiO ₂ , mg/l	89.4	91.8	-	n.d.
35	Arsen, As, mg/l	0.000	0.005	0.05	0.05
36	Živa, Hg, mg/l	0.000	0.000	0.001	0.001
37	Borati, HBO ₂ , mg/l	17.7	34.7	1.0**	30

* flaširana voda

** kao B

- As

 Institut za nuklearne nauke
 "Vinča"
 Laboratorija za hemijsku dinamiku

Nastavak tabele br.III.2

Red br.	Parametar	Uzorak I	Uzorak II	MDK flaši.	MDK miner
38	Selen, Se, mg/l	0.001	0.000	0.01	0.01
39	Jodidi, J ⁻ , mg/l	< 0.1	< 0.1	n.d.	n.d.
40	Cijanidi, CN ⁻ , mg/l	0.00	0.00	bez	0.01
41	Barijum, Ba, mg/l	0.3	0.8	0.1	n.d.
42	Sulfidi, H ₂ S, mg/l	0.01	0.05	bez	0.05
43	Natrijum, Na, mg/l	311	563	20.0	n.d.
44	Litijum, Li, mg/l	0.49	1.05	n.d.	n.d.
45	PAH, mg/l	0.000	0.000	bez	n.d.
46	THM, µg/l	0.000	0.000	bez	n.d.
47	TOC, mg/l	1.5*0.3	1.5*0.3	-	n.d.
48	PCB, PCT, µg/l	< 0.1	< 0.1	bez	n.d.
49	Ukupna alfa- aktivnost, Bq/l	< 0.1	< 0.1	0.11	n.d.
50	Ukupna beta- aktivnost, Bq/l	> 1	> 1	1.0	0.050 ***

*** - izuzev ⁴⁰K i ³H

n.d. - pravilnikom nije definisano

Institut za nuklearne nauke
 "Vinča"
 Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.2. MIKROBIOLOŠKE ANALIZE

U ispitivanim uzorcima nije konstatovano prisustvo patogenih i aerobnih mezofilnih bakterija.

III.3. BIOLOŠKA ANALIZA

U svim ispitivanim uzorcima nije konstatovano prisustvo:

- gljivica
- plesni
- protozoa i
- algi

 Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

(2)

12

III. KOMENTAR REZULTATA

Uzorak I je flaširana prirodna mineralna voda sa izvorišta "Sveti Ilija". Mineralna voda spada u kategoriju kalijum, natrijum, kalcijum hidrokarbonatnih ugljeno-kiselih voda gazirana prirodnim ugljendioksidom.

Uzorak II je flaširana prirodna mineralna voda sa izvorišta "Veliki san". Mineralna voda spada u kategoriju kalijum, natrijum, kalcijum hidrokarbonatnih ugljeno-kiselih voda gazirana prirodnim ugljendioksidom.

Prema balneološkoj analizi, izvršenoj na katedri za balneoklimatologiju Medicinskog fakulteta u Beogradu, analizirane flaširane stone prirodne mineralne vode (uzorci I i II), mogu se koristiti za piće i kao dodatno terapijsko sredstvo uz određeni režim ishrane kod sledećih oboljenja:

- Hronična oboljenja želudca i dvanaestopalačnog creva,

- Stanjima posle hirurških intervencija na digestivnom traktu,

- Hronična oboljenja jetre i žučnih puteva, kao i stanja posle hirurških intervencija na jetri, žučnoj kesi i žučnim putevima i

- Hroničnim poremećajima funkcije debelog creva.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

u

INSTITUT ZA NUKLEARNE NAUKE "VINČA"- BEOGRAD
LABORATORIJA ZA HEMIJSKU DINAMIKU

**REZULTATI ANALIZE BLATA - PELOIDA
SA LOKALITETA KLOKOT BANJE**

17.12 - 19. 12. 1997 godine

2

Naručilac: KLOKOT BANJA

Izvršilac: Institut za nuklearne nauke - "VINČA", Laboratorija za hemijsku dinamiku (060)

Rukovodilac zadatka: dr Milan Božović

Radni tim: Svetlana Čupić dipl.inž.

mr Zoja Ilić

mr Antonija Onjia

Djuro Čokeša dipl.inž.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

dr Slobodan Milonjlić

SADRŽAJ

I UVOD	4
II METODOLOGIJA RADA	5
III ANALIZA PELOIDA	6
IV KOMENTAR REZULTATA PELOIDA	10

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

I UVODV

Na osnovu Ponude br.0810/S od 08.10.98.god., Institut za nuklearne nauke "VINČA" - Laboratorija za hemijsku dinamiku, izvršila je uzorkovanje blata-peloida sa lokaliteta Klokoč banje.

Peloid se koristi za zdravstvene svrhe-balneoterapije u cilju rehabilitacije od reumatskih i drugih oboljenja.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

II. METODOLOGIJA RADA

Izvršene su fizičke, fizičko-hemijske, bakteriološke, biološke i radiološke analize uzorkovanog blata-peloida.

Tabela II.1. Granulometrijski sastav peloida

Krupan pesak 0.2 m/m %	Sitan pesak 0.2- 0.002 m/m %	Prah 0.02- 0.002 m/m %	Gлина m/m %	Ukupan pesak % 0.02 m/m	Prah + glina % 0.02 m/m
1.5	32.9	34.9	30.7	34.4	65.6
1.5	34.7	33.1	30.7	36.2	63.8
1.4	34.7	33.6	48.4	36.1	63.9

Uzeta su tri uzorka sa različitih pozicija istog lokaliteta na različitim dubinama.

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III ANALIZA PELOIDA

Vršeni su eksperimenti rastvaranja osušenog (105°C) peloida u destilovanoj vodi i 10% hlorovodoničnoj kiselini. Rastvaranje je vršeno na temperaturi od 36°C u trajanju od 4 sata, pri odnosu peloid/tečna faza 1:10.

U tabeli br. III.1 dati su rezultati opšte analize peoiliida, a u tabeli br. III.2 prikazani su rezultati makro i mikro elemenata peloida.

Tabela III.1. Opšta analiza peloida

Red. br.	Parametar	Rezultat
1	Suvi ostatak na 105°C , %	30.5
2	Vлага, %	69.4
3	Žareni ostatak na 600°C , %	27.2
4	Mineralne materije rastvorne u H_2O , g/kg	5.85
5	Mineralne materije nerastvorne u H_2O , %	94.2
6	Mineralne materije rastvorne u HCl , g/kg	82.2
7	Mineralne materije nerastvoene u HCl , %	88.5
8	Ukupna gama aktivnost, Bq/kg	100

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

Tabela III.2. Rezultati analize makro i mikro elemenata

1 - rastvaranje sa vodom,
2 - rastvaranje sa 10 % HCl,

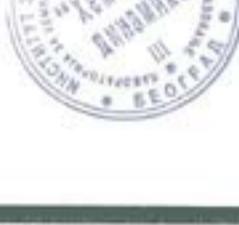
Red. br.	Parametar	1 mg/kg	2 mg/kg
1	Kalcijum, Ca	309	5780
2	Magnezijum, Mg	365	4925
3	Mangan, Mn	0.19	1.83
4	Bakar, Cu	0.20	6.59
5	Hrom, Cr	0.31	39.1
6	Litijum, Li	0.38	58.9
7	Cink, Zn	2.69	51.9
8	Aluminijum, Al	272	9000
9	Natrijum, Na	1650	3650
10	Kalijum, K	1450	4750
11	Olovo, Pb	2.3	70.1
12	Gvoždje, Fe	650	46600
13	Elektroprovodljivost, $\mu\text{S}\text{cm}^{-1}$	290	-
14	Hloridi, Cl	125	-
15	pH	7.9	-
16	Nitrati, NO_3^-	0.0	200
17	Fosfati, P_2O_5	30	1500
18	Sulfati, SO_4^{2-}	15.8	176
19	Silicijum, SiO_4^{4-}	600	1300
20	Barijum, Ba	1.3	303
21	Bor, B	16	50.6
22	Utrošak KMnO_4 , mg/l	88.5	-

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

III.2. MIKROBIOLOŠKA I BIOLOŠKA ANALIZA PELOIDA

Ukupan broj aerobnih mezofilnih bakterija sirovog uzorka	5.31×10^5
Broj mikroorganizama u 1g	suvoj uzorka
Ukupan broj mikroorganizama	73.0×10^2
Azotobacter sp.	0.75×10^1
Clostridium sp.	2.5×10^1
Amonifikatori	2.5×10^1
Celulolizatori	24.5×10^1
Nitrifikatori $\text{NH}_4^+ - \text{NO}_2^-$	9.5×10^2
	2.5×10^2
Gljivice	6.66×10^1
Aktinomicete	16.0×10^1

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorija za hemijsku dinamiku

IV. KOMENTAR REZULTATA PELOIDA

Po svom granulometrijskom sastavu peloid ovog tipa i sastava spada u kategoriju finijih peleoida. Osnovni sadržaj čine prah i glina 63.8 % - 65.6 % i sitan pesak 32.9 % - 34.7 %. Sadržaj krupnijih čestica peska je neznatan. Po svojoj genezi peloid predstavlja finiji mineralizovani vodenim nanos geohemijskog i organskog - biljnog porekla.

Peloid je izvarednih nutritivnih karakteristika, ali bez obzira na tu činjenicu njegova prevashodna primena morala bi biti u balneoterapiji a ne u poljoprivredi.

U programima daljeg razvoja balneoklimatoterapiji u Klokot banji trebalo bi izvršiti registraciju svih kvalitetnijih nalazišta, realizovati program njihove zaštite i izvršiti dodatne analize u Češkoj.

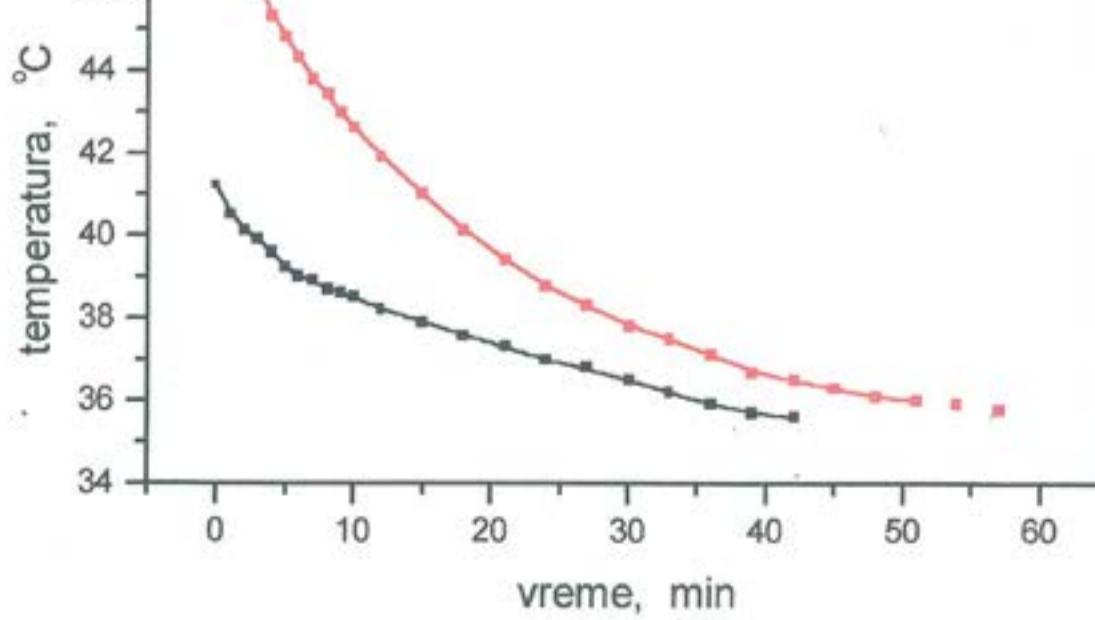

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorijska hemijska dinamika

III.3. BRZINA HLADJENJA PELOIDA

Uradjeni su eksperimenti praćenja hladjenja peloida nanetog na telo. Zagrejan peloid nanošen je na telo u sloju debljine oko 1.5 cm, zatim prekriven najlonom i vunenom tkaninom i merena je promena temperature u vremenu. U prvom slučaju (kriva B) početna temperatura peloida je 41.2°C dok je u drugom slučaju (kriva C) početna temperatura peloida je 47.9°C . U oba slučaja praćen je pad temperature do 35.8°C (temperatura tela). Grafički prikaz ovih rezultata dat je na slici br.1.

Slika br.1. Zavisnost promene temperature sloja peloida na telo od vremena

Institut za nuklearne nauke
"Vinča"
Laboratorijska hemijska dinamika